

SERRA D'OR

núm. 355 / juny 1989 / 275 ptes.

ANY XXXI

La nostra portada 3
text per A. Munné-Jordà

Gargots 3
per Cesc

Senyor Director... 5

Tauler d'avisos 6

Si ho sabeu, podeu ajudar 8

CULTURA I VIDA

CONVERSES LITERÀRIES

Joan Coromines: una vida al servei de la llengua 12
per Marta Nadal

La magnitud de la feina de Joan Coromines i la seva significació per a la nostra cultura fan d'aquest lingüista un dels erudits més importants del nostre segle. I rera el filòleg trobem el patriota, l'home.

Joan Brossa, a setanta anys 18
per Glòria Bordons

Diverses entitats han col·laborat a organitzar un homenatge a Joan Brossa en el seu aniversari. Una felicitació avinent és la reflexió sobre què han representat per a les lletres catalanes set decennis tan fructífers.

URGÈNCIES

Els mals usos del nacionalisme 21
per Ignasi Riera

LA PROVA DEL NOU

Corrents d'aire 22
per Oleguer Sarsanedas

LLIMONES QUE CAUEN

Defensa és esperança 23
per Vicenç Riera Llorca

A ULL NU

Cançó, literatura i televisió 23
per Emmanuel Cuyàs

SENYORS DE LA PLOMA

PEN Club, tot un senyor 24
per Pilar Rahola

MEMÒRIA I DESIG

Aniversaris 25
per Marta Pessarrodona

APOLOGIES

Elogi del repensar 26
per Vicenç Villatoro

FE I PENSAMENT

Les petjades d'un caputxí, Rupert Maria de Manresa (1869-1939) 27
per Josep M. Gasol

PARAULES I FETS

Presència de Verdaguer 30
per Maur M. Boix

ENQUESTA

Església i futur 30
Respostes de Pere Casaldàliga i Armand Puig i Tàrrach

TEXTOS

Marià Manent: el llarg del camí de la poesia 34
per Albert Ràfols-Casamada

A la memòria del coronel Frederic Escofet 37
per Enric Sala i Villegas

PREMSA

El bon resum de Josep M. Figueres 40
per Josep Faulí

Tria personal 41
per Isidor Cònsul

Un llibre cada mes 42
per Joan Triadú

CRÒNICA

LLETRES

Xavier Benguerel, un pou de sorpreses 45
per Lluís Busquets i Grabulosa

Amb una obra ben feta en el camp literari, com a senyal de redreç del país, Xavier Benguerel ha aconseguit de congriar l'interès del públic, dels editors i de diverses generacions de crítics.

Joan Fuster i el «realisme històric»: apunts sobre una dissidència 50
per Enric Balaguer Pascual

Libres per a infants i adolescents 53
per Aurora Díaz-Plaça

MÚSICA

El Museu de la Música 58
per Conxa Trallero

ART

Franch-Clapers, testimoni de temps negres 60
per Josep Pedreira

TEATRE

El protagonisme de la dansa contemporània 62
per Joaquim Vilà i Folch

CINEMA

Uns quants films catalans 63
per Miquel Porter i Moix

TELEVISIÓ

La inversemblant programació de matinada 65
per Joan F. de Lasa

A PUNTADES DE VEU

Quan els discos s'acumulen 66
per Miquel Pujadó

NOTES

d'art 69
per Isabel Saludes

de música 73
per C.T.

de teatre 74
per J.V.F.

de televisió i de vídeo 75
per J.F.L.

Bibliografia catalana recent 76
per M.M.I.B. i O.B.

Mots encreuats 80
per Tísner

Targeta de visita 80
per Ernest Gil i Varela

Jeroglífic 80
per Llovís

Col·lecció

AURÍ

Bonaventura
Pelegrí **Novetat**
Intel·lectuals
cristians en
el món d'avui

Cada dia és més evident la necessitat de la presència de cristians amb formació universitària en l'Església i en el món.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

El personatge i el seu ambient també constitueixen un aspecte de l'obra.

JOAN BROSSA, A SETANTA ANYS

per Glòria Bordons

En honor de Joan Brossa, que ha fet setanta anys, el Centre Català del PEN Club, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona van organitzar, per al dia 26 d'abril, un acte a l'aula magna de la Universitat de Barcelona. Hi feren parlaments Glòria Bordons —el text que publiquem—, Jordi Coca, Pere Gimferrer i Josep Romeu. També hi intervingueren Els Bufons.

Brossa té avesat el lector a la sorpresa permanent. Aquest fet segurament té relació amb la seva afecció, més d'un cop proclamada, per l'exemple de Fregoli.

Enguany Joan Brossa compleix setanta anys. És aquesta una bona ocasió per a aturar-se a reflexionar què ha representat el poeta per a les lletres catalanes en aquests set decennis tan plenament fructífers, ja que fins al moment ens ha ofert un total de més de cent vuitanta llibres de condició ben diversa. La seva activitat literària començà l'any 1940, així és que aviat podrem celebrar el cinquantè aniversari de la seva producció artística, un autèntic doll de formes variades amb una única finalitat: conèixer l'home i el món que l'envolta.

Com a homenatge a aquest poeta incansable, farem un petit repàs selectiu dels llibres que escriví en els tombants de cadascuna de les seves dècades, és a dir en el moment en què feia trenta, quaranta, cinquanta, seixanta anys, a fi de veure succintament l'evolució d'un escriptor tan prolífic, que té avesats els lectors a la sorpresa permanent.

De l'any 1949, quan Brossa complia trenta anys i ja en feia nou que escrivia, voldria destacar dos llibres. En primer lloc, *Sonets de Caruixa*. És un re-

cull de sonets de caire surrealista basats en imatges oníriques, que giren entorn de la natura, la terra i l'home que es deleix per conèixer-se enmig d'un món ple de foscor i de confusió; tot això expressat amb mots plens de ressonàncies simbòliques:

«El món, un cap d'agulla m'esdevé.
Ni alt ni baix, no pots distingir re;
Un bri és gran com el turó darrer.

En mi, ja quan la lluna fa el seu ple,
Profund com l'aigua obscura anheló
[ser.

De l'univers i jo, cap el primer.»

En segon lloc, *Proses de carnaval*, un conjunt de proses actives i de participació en les quals el fet més remarcable és la creació d'una nova mitologia, que després estendria a certes obres de la poesia escènica.

L'any 1959, a quaranta anys, Brossa està en plena febre creadora i escriu força llibres, d'entre els quals caldria destacar-ne quatre de ben diferents: *Un i no dos*, llibre de poemes quotidians o

«antipoemes» amb què el poeta intenta abraçar tot el que és humà, partint de les paraules d'Edgar Varèse: «Voldria abraçar tot el que és humà, des d'allò que hi ha de més primitiu fins a les més llunyanes fronteres de la ciència»; *Avanç i escampall*, odes sàfiques de to eminentment polític amb què Brossa ataca les institucions i exhorta el poble a lluitar per la llibertat:

«Però si al meu país li han enganxat
La cabellera, el bosc antic millora
I el creixement, que és símptoma d'au-
[rora,
Porta el seu fus gegant al nou combat
D'on sortirà ballant la Llibertat.»

Or i Sal, obra teatral o poema escènic, com s'estima més de dir Brossa, de temàtica també social i de denúncia, i *Suites de poesia visual*, primera manifestació d'aquest tipus de poesia per part del poeta.

Deu anys després, el 1969, el Brossa de cinquanta anys escriu, entre altres, quatre llibres significatius: *Oda a Joan Miró*, un dels llibres de poesia visual de

A l'aula magna de la Universitat de Barcelona, durant l'homenatge que li fou retut, Joan Brossa entre Glòria Bordons i Josep M. Bricall, Pere Gimferrer i Jordi Coca.

caràcter més unitari, en què Brossa ret homenatge al pintor mitjançant les lletres del seu nom. Com va destacar Miró mateix al pròleg del llibre, «la lletra M es val d'ella mateixa com a mitjancera d'una expressió». També aquest any comença la redacció d'un conjunt de llibres, recentment acabats de publicar a l'editorial Alta Fulla: *Els entra-i-surts del poeta*. En aquest cas, es tracta de poemes quotidians, molt sintètics, a través dels quals Brossa testimonia la realitat de manera irònica alhora que va a la recerca de l'essència de les coses, com és el cas del tovallonet de paper amb el mot «Gana» imprès a sobre que inclou el primer llibre, *Askatasuna*. Del mateix any és *Flor de fletxa*, recull de sonets de to col·loquial i quotidià molt allunyat de l'anteriorment esmentat *Sonets de Caruixa*, tant per la forma com pel tema, en aquesta ocasió plenament «real», ja que és farcit de referències a les circumstàncies polítiques del moment i a la vida amorosa del poeta, completament lligats un i altre:

«Amor, damunt el llibre, el nostre
[puny, a
punt d'omplir la bandera de favors,
s'alça com un fanal contra els errors
i és aliada estrella que l'encunya.

El nostre amor i el d'ell a Catalunya
s'hi han nuat; aliança d'amors;
dos fruits sense contrast són els autors;
per ells la tempestat és cosa llunya.»

També l'any 1969 dona per enllestit el seu darrer recull de poesia escènica, fins al moment, *Strip-tease i teatre irregular*, conjunt d'accions-espectacle dins la línia del transformisme i el *happening*. També caldria afegir en aquesta dècada la intensificació en la producció d'objectes (només aquell any en fa trenta-quatre), que el poeta ja feia de manera esporàdica des de 1943. Un bon exemple dels temes que també apareixen en aquest camp és un objecte de

1969, que aparella en un estoig la paraula «merda» i una esvàstica.

I, finalment, arribem a la darrera dècada abans de l'actual, quan el poeta fa seixanta anys, el 1979. En aquells moments el poeta redactava *Tercer llibre de sextines*, tot seguint la passió que la sextina li havia desvetllat el 1975. Dins del viatge per aquesta forma, aquest aplec de poemes representa un moment de reflexió, entre el joc i la denúncia, més propis dels dos reculls anteriors. Paral·lelament comença un llibre de poemes quotidians sintètics, *Passat festes*, encara inèdit, i retroba la prosa a *Prosa egipciana*, principi de biografia que no pensa acabar i que encara és inèdita.

Al moment actual, al llindar dels setanta anys, Brossa tampoc no roman inactiu: prepara un llibre de sextines i sonets amb mots rima, *Furgó de cua*, i no deixa de sorprendre'ns amb nous objectes plens d'ironia, que vénen a engruixir la seva ja considerable producció en aquest camp, dintre del qual ha aconseguit una gran projecció internacional.

En un breu repàs de quatre dècades d'activitat poètica hem pogut veure formes tan variades, com sonets, proses, odes, poemes quotidians, poemes visuals, obres de teatre, accions-espectacle, sextines i objectes. Tanta diversitat ens mostra un poeta summament inquiet, que ha volgut estar sempre al dia. Dintre de cada forma, a més, ha portat l'experimentació fins als límits, amb una voluntat de ruptura i d'investigació permanent, en la més genuïna tradició avantguardista.

Perquè hagi estat possible aquest deversall de formes, Brossa ha sabut viure especialment el seu temps. La seva formació, com s'ha destacat en més d'una ocasió, ha estat més artística que no pas literària. Els seus primers contactes van ser amb la gent que havia aconduït l'ADLAN abans de la guerra: Joan Miró, J.V. Foix i, sobretot, Joan Prats, que li permeté l'accés a la seva

Foto LOSADA/AVUI.

fabulosa biblioteca de llibres sobre art del segle XX i li obrí les portes al surrealisme. Els seus companys de generació que, juntament amb ell, donaren vida a «Dau al Set» foren majoritàriament artistes: Antoni Tàpies, Joan Ponç, Modest Cuixart, etc. La informació li ha vingut prioritàriament a través de l'art. Així, la seva evolució ha estat totalment paral·lela a la de les diverses formes artístiques dels darrers anys, com ho demostra el paral·lelisme que ha tingut durant molt de temps amb Antoni Tàpies: del surrealisme dels primers sonets passà a l'art social i de compromís de les odes i la poesia quotidiana, i d'aquí a l'essencialitat pròpia de l'art conceptual i als objectes.

Un altre element d'importància en la seva formació ha estat el seu compromís amb el país. Els anys cinquanta connectà amb el marxisme, a través de João Cabral de Melo, cònsol brasiler a Barcelona. Aquest contacte el va passar del seu món interior de somnis a la dura realitat de postguerra d'aquells anys, amb què adquirir un compromís que no abandonaria mai i que marcaria significativament tota la seva activitat.

Al costat de l'art i de la política, també hi ha una formació infantil prèvia, basada en els clàssics populars catalans que eren presents a les llars menestrals d'abans de la guerra (Verdaguer, Guimerà, Costa i Llobera, Iglésias, etc.), i els espectacles més populars de fira i de carrer (prestidigitació, titelles, etc.), que és allò que li ha donat, d'una banda, l'altè èpic civil que traspuen les odes i sextines i, de l'altra, el ludisme i la màgia, que podem veure a tota la seva producció.

Lògicament, posteriors lectures han anat abonant aquesta formació popular, artística i política. Entre aquestes, caldria destacar la seva passió per la poesia oriental, que ha contribuït al sintetisme i a la concentració de la seva poesia més conceptual.

De la mixtura d'aquestes formes i influències sorgeix el poeta Joan Brossa, creador incansable que ens sorprèn a cada nova producció. Ell veu la poesia com un joc, que serveix per a transformar les coses mitjançant les paraules. La seva finalitat és absolutament transcendent: la recerca essencial de l'objecte, l'home i la societat per a comunicar-la a l'home quotidià d'avui i interpel·lar-lo. Però la seva forma és totalment interactiva i lúdica: Brossa manipula la paraula i l'objecte, com a representants mínims de la realitat, per demanar una resposta al lector d'avui. Per això, els poemes són tan sorprenents i directes:

«A tu, qui
siguis, t'invito
a trobar les coses amb
la transcendental bellesa,
com jo les trobo, i tindràs el
poema.»